

УДК 339.92:061.1ЄС

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.6.38>

Єфанов Олег Валерійович,

аспірант кафедри державної політики та врядування

Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID ID: 0009-0000-1638-3307

ЗМІСТ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ

THE CONTENT OF THE FREE TRADE ZONE BETWEEN UKRAINE AND THE EU AND ITS ORGANIZATIONAL SUPPORT IN THE PUBLIC SPHERE

У статті розглянуто зміст зони вільної торгівлі між Україною та ЄС та її організаційне забезпечення у публічній сфері. Відмічено, що важливою складовою Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є положення, що стосуються створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі. Відзначено, що всеохоплюючий характер зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом визначається його широким охопленням ключових аспектів торговельних відносин між сторонами. Стверджено, що формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС здійснюється на основі нормативно-правових документів та угод, укладених та підписаних між сторонами. Розглянуто ключові заходи, які лежать в основі створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Виділено завдання в межах алгоритму формування зони вільної торгівлі. Аргументовано, що в результаті реалізації заходів в межах зони вільної торгівлі очікується досягнення позитивних наслідків України та Європейського Союзу. Підкреслено, що після широкомасштабного вторгнення росії в Україну Європейський Союз в червні 2022 року скасував всі обмеження на ввіз українських товарів. Визначено, що для подальшої успішної інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу важливо продовжувати поглиблену співпрацю у сфері торгівлі. Доказано, що для того, щоб покращити якість комунікації з ЄС, Україні необхідно збільшити представництво своїх інтересів під час перемовин з європейськими партнерами. Зауважено, що Україна повинна використовувати свій потенціал для диверсифікації економіки, зокрема шляхом вигідного експорту сільськогосподарської продукції. Аргументовано, що запровадження стандартів ЄС може розширити правовий простір для України та покращити якість її товарів і послуг. Спрогнозовано, що запровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом призведе до ряду ключових результатів в недалекому майбутньому. Підсумовано, що незважаючи на дію воєнного стану в державі, Україна продовжує взаємовигідну співпрацю в Європейським Союзом у сфері дії зони вільної торгівлі

Ключові слова: зона вільної торгівлі, публічна сфера, торгівля, угода, держава, стандарти, якість, товари, послуги.

The article examines the content of the free trade zone between Ukraine and the EU and its organizational support in the public sphere. It was noted that an important component of the Association Agreement between Ukraine and the European Union is the provisions related to the creation of a comprehensive and deep free trade zone. It was noted that the comprehensive nature of the free trade zone between Ukraine and the European Union is determined by its broad coverage of key aspects of trade relations between the parties. It is asserted that the formation of the free trade zone between Ukraine and the EU is carried out on the basis of legal documents and agreements concluded and signed between the parties. The key measures underlying the creation of a free trade zone between Ukraine and the European Union are considered. The task within the framework of the algorithm for the formation of a free trade zone is highlighted. It is argued that as a result of the implementation of measures within the free trade zone, it is expected to achieve positive consequences for Ukraine and the European Union. It is emphasized that after Russia's large-scale invasion of Ukraine, the European Union canceled all restrictions on the import of Ukrainian goods in June 2022. It was determined that for the further successful integration of Ukraine into the internal market of the European Union, it is important to continue in-depth cooperation in the field of trade. It has been proven that in order to improve the quality of communication with the EU, Ukraine needs to increase the representation of its interests during negotiations with European partners. It was noted that Ukraine should use its potential to diversify the economy, in particular through the profitable export of agricultural products. It is argued that the introduction of EU standards can expand the legal space for Ukraine and improve the quality of its goods and services. It is predicted that the introduction of a free trade area between Ukraine and the European Union will lead to a number of key results in the near future. It was concluded that despite the martial law in the country, Ukraine continues mutually beneficial cooperation with the European Union in the field of the free trade zone

Key words: free trade zone, public sphere, trade, agreement, state, standards, quality, goods, services.

Постановка проблеми. Глобалізаційні та інтеграційні тенденції в сучасному світі призводять до підвищення економічних ефектів не лише для компаній, але й для національних економік. Поглиблення економічної інтеграції для України означає зниження бар'єрів для виходу на висококонкурентні європейські ринки. Це, в свою чергу, потенційно сприяє не лише нарощенню конкурентоспроможності, але й дає поштовх модернізації національної економіки.

Підписана Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачала зменшення тарифних та нетарифних обмежень, що мало стимулювати економічну співпрацю між країнами. Очікуваний ефект включав збільшення обсягів імпорту й експорту між Україною та ЄС через зменшення нетарифних бар'єрів і зниження митної вартості товарів. Згідно з Угодою, українські компанії мали зіткнутися з низкою перешкод, таких як необхідність сертифікації продукції та пошуку партнерів за кордоном. Відповідно до цього на сучасному етапі існує низка проблем, пов'язаних з впливом зони вільної торгівлі на обсяг імпорту та експорту, що актуалізує дослідження у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями особливостей функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС та співпраці між сторонами у цьому питанні займається низка науковців. Зокрема, варто згадати таких вчених як Бондарчук В. [5], Гнілуша С. [4], Казік Т. [4], Комар Н. [1], Кочергіна О. [2], Сютя С. [3], Уніят А. [1], Ткач Д. [4], Шиманська К. [5] та багато інших.

У своїх публікаціях дослідники вивчають особливості регіональних угод про вільну торгівлю за участю України, можливості їх реалізації та ризики, пов'язані з ними, здійснюють порівняльно-правовий аналіз угод про вільну торгівлю інших країн з Україною, оцінюють ефект Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС на вітчизняний імпорту та експорт, досліджують сучасний зміст зони вільної торгівлі як невід'ємної категорії інтеграційного розвитку та розглядають зону вільної України з ЄС з позиції наявних результатів та перспектив для регіонального торговельного співробітництва.

Проте сучасні виклики диктують нові умови для реалізації зовнішньої політики України, тому реалізація взаємовідносин між Євросоюзом та українською державою в контексті зони вільної торгівлі потребує глибоких наукових досліджень.

Мета статті полягає у визначенні змісту зони вільної торгівлі між Україною та ЄС та обґрунтуванні її організаційного забезпечення у публічній сфері.

Виклад основного матеріалу. Важливою складовою Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є положення, що стосуються створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі. Ці положення передбачають значну лібералізацію торгівлі, включаючи усунення квот чи тарифів між сторонами, а також гармонізацію нормативно-регуляторної бази і законодавства в цілому.

Всеохоплюючий характер зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом визначається його широким охопленням ключових аспектів торговельних відносин між сторонами. У порівнянні з класичними зонами вільної торгівлі така зона передбачає не лише відкриття ринків для більшості товарів, але й часткову та поступову лібералізацію послуг. Крім того, вона обов'язково включає положення, які стосуються санітарних та фітосанітарних заходів, прав інтелектуальної власності, сприяння торгівлі, державних закупівель, енергетики, транспорту та конкуренції.

З іншого боку, поглиблений характер зони вільної торгівлі відноситься до зобов'язань України привести своє законодавство у відповідність до норм та стандартів ЄС з метою досягнення економічної інтеграції до внутрішнього ринку ЄС. Угода між Україною та ЄС містить ряд положень про наближення законодавства, згідно з якими Україна повинна привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до правил ЄС. У зворотному напрямку Україні буде надана можливість поступово входити на внутрішній ринок ЄС. Такий підхід є революційним порівняно з попередніми необов'язковими документами Євросоюзу.

Так, формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС здійснюється на основі нормативно-правових документів та угод, укладених та підписаних між сторонами. Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами і не поширюється на сільськогосподарську продукцію, а також гарантує вільне пересування капіталів і фізичних осіб. Угода про зону вільної торгівлі України з Євросоюзом набула чинності з 1 січня 2016 року.

Створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом включає в себе ряд ключових заходів:

- скасування ввізних мит: Україна та ЄС скасовують ввізні мита на більшість товарів, що імпортуються один від одного, що сприяє стимулюванню торгівлі та обміну товарами;
- правила визначення походження товарів: встановлення правил визначення походження

товарів є важливим елементом для застосування торговельних преференцій та уникнення митних обмежень;

– гармонізація технічних регламентів: Україна приводить свої технічні регламенти, процедури, санітарні та фітосанітарні заходи у відповідність з європейськими стандартами, щоб українські товари відповідали європейським вимогам без додаткової сертифікації;

– сприятливі умови доступу до ринків послуг: встановлення найбільш сприятливих умов для доступу до ринків послуг обох сторін, що сприяє розвитку економічних відносин;

– застосування правил ЄС у сфері державних закупівель: Україна приймає правила ЄС у цій сфері, що дозволяє поступово відкривати ринок державних закупівель для українських підприємств;

– спрощення митних процедур та протидія правопорушенням: заходи спрямовані на спрощення митних процедур, попередження шахрайства, контрабанди та інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів;

– посилення захисту прав інтелектуальної власності: Україна зміцнює захист прав інтелектуальної власності, що є важливим для стимулювання інновацій та креативності в бізнесі.

Ці заходи спрямовані на побудову відкритого та ефективного торговельного партнерства між Україною та ЄС.

Алгоритм формування зони вільної торгівлі передбачає виконання наступних завдань:

– вжиття посиленних заходів українською стороною щодо захисту прав інтелектуальної власності;

– у сфері транскордонного переміщення вантажів попередження контрабанди, шахрайства та інших правопорушень, а також спрощення митних процедур;

– поступове відкриття ринку публічних закупівель ЄС для України шляхом запровадженні українською стороною правил Євросоюзу у сфері публічних закупівель;

– встановленні сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг;

– приведення Україною своїх технічних процедур, регламентів, заходів щодо безпеки харчових продуктів, санітарних та фітосанітарних заходів у відповідність з європейськими, завдяки чому українську сільськогосподарську та харчову продукцію, а також промислові товари не потрібно буде додатково сертифікувати в ЄС;

– застосування торговельних преференцій шляхом запровадження правил визначення походження товарів;

– скасуванні Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного [6].

Формування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, як зазначають у Представництві України при Європейському Союзі, планується завершити протягом 10 років. В результаті реалізації запланованих заходів очікується досягнення наступних позитивних наслідків для обидвох сторін:

– поглиблення та закріплення тісної економічної інтеграції;

– для української сторони заплановано створення практично таких же умов у сфері здійснення торговельних операцій, які існують в межах Євросоюзу для його членів;

– збільшення вибору напрямів взаємодії між сторонами Угоди;

– зниження цін на товари і послуги для українських споживачів та підвищення їх якості та безпечності;

– створення прозорих правил ведення бізнесу в Україні та покращення інвестиційного клімату в ній;

– у зв'язку з переходом на прийняті в усьому світі стандарти створення можливостей доступу українських підприємств до ринків третіх країн крім ринку ЄС [6].

Слід зауважити, що Євросоюзом ще до набрання чинності Угодою про асоціацію було запроваджено режим автономних торговельних преференцій для України, який передбачав скасування ввізних мит, які стосувалися 94,7% від усього обсягу промислових товарів та 83,4% сільськогосподарських товарів та харчової продукції, що ввозилися на територію Європейського Союзу з української сторони до 1 січня 2016 року, в одно-сторонньому порядку з боку ЄС.

З 1 січня 2016 року закінчив свою дію режим автономних торговельних преференцій ЄС для України, відповідно до якого українському експорту в односторонньому порядку надавався доступ до ринку ЄС на умовах поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі. В той же час розпочалося тимчасове застосування Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, а у вересні 2017 року Угода про асоціацію між Україною та ЄС набрала чинності в повному обсязі.

Відповідно до норм цього документу було утворено спеціалізований двосторонній орган для співробітництва з торговельно-економічних питань, який отримав назву Комітет асоціації Україна-ЄС у торговельному складі. У його рам-

ках діють 4 підкомітети: підкомітет з питань географічних зазначень; підкомітет з питань митного співробітництва; підкомітет з управління санітарними та фітосанітарними заходами та підкомітет з питань торгівлі та сталого розвитку [6].

Після широкомасштабного вторгнення росії в Україну Європейський Союз в червні 2022 року здійснив надзвичайні дії: були скасовані всі обмеження на ввіз українських товарів, що призвело до значного зростання обсягів українського експорту в ЄС. Загалом, обсяг товарообігу між Україною та ЄС за період 2021–2022 рр. збільшився на 10%.

Ця радикальна лібералізація дійсно стала важливим рятувним кроком для української економіки під час воєнного стану. Однак вона також виявила численні проблеми, які потрібно вирішити для повноцінної та взаємовигідної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

У зв'язку з блокадою російським флотом Чорного моря значна частина українського експорту переходить через сухопутний західний кордон та обмежені за потужністю порти Дунаю. Зараз існуюча прикордонна інфраструктура не в змозі витримати таке навантаження. Проблема також стоїть у забороні ввозу українських сільськогосподарських продуктів до країн ЄС, таких як Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина та Болгарія.

Питання диверсифікації українського експорту до ЄС також стає актуальним. Важливою є необхідність вирішення нагальних проблем, зокрема, пошкодження прикордонної інфраструктури через постійні обстріли з боку російських сил, що заважає безперервному експорту України.

Для подальшої успішної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС важливо продовжувати поглиблену співпрацю у сфері торгівлі. Зазначена тактика вирішення проблем повинна ґрунтуватися на довгостроковій стратегії.

Щоб покращити якість комунікації з Європейським Союзом, Україні необхідно збільшити представництво інтересів українських стейкхолдерів під час перемовин з європейськими партнерами. Створення громадських організацій та інституцій для лобювання інтересів, зокрема, українських підприємців, може сприяти більш відкритій та взаємовигідній співпраці.

Розвиток експортної інфраструктури має стати ключовим напрямком. Українські експортні галузі стикаються з обмеженнями через поточну транспортну інфраструктуру, і, незважаючи на покращення, вони відбуваються надто повільним темпом.

Адміністративні проблеми також відіграють важливу роль у підтримці експортних галузей.

На даний час існує недостатньо механізмів сприяння експортним секторам, зокрема, через відсутність доступного фінансування та обмежену кількість підприємств зі статусом авторизованого оператора експорту.

Україна повинна використовувати свій потенціал для диверсифікації економіки, зокрема шляхом вигідного експорту сільськогосподарської продукції. Однак важливо підвищити додану вартість експортованих товарів, впроваджуючи стандарти якості ЄС, що не тільки збільшить обсяги експорту, а й покращить умови торгівлі.

Сильний аграрний сектор не повинен виключати розвиток інших напрямків української економіки. Запровадження стандартів ЄС може розширити правовий простір для України та покращити якість її товарів і послуг.

У червні 2023 року між міністром економіки України та міністрами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) була проведена зустріч, під час якої було оголошено рішення почати внутрішньодержавні процедури з оновлення пакета угод про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ та двосторонніх угод про сільське господарство між Україною та Швейцарією, Ісландією і Норвегією. Зокрема, українська сторона закликала включити розділи щодо технічного співробітництва та електронної комерції, торгівлі та сталого розвитку, а також малих та середніх підприємств в нову редакцію угоди з ЄАВТ. Поряд із цим було запропоновано оновити розділи, присвячені спрощенню процедур державних закупівель, захисту інтелектуальної власності, торгівлі, а також технічним бар'єрам у сфері санітарних та фітосанітарних заходів та торгівлі товарами [7].

Загалом, запровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом призведе до ряду ключових результатів в недалекому майбутньому. Серед них будуть:

1. Тісна економічна інтеграція: Україна та ЄС будуть тісно пов'язані економічно, що сприятиме обміну товарами та послугами, розвитку бізнес-відносин та формуванню спільних інтересів.

2. Умови для торгівлі аналогічні до умов всередині ЄС: Україна отримає можливість торгувати з ЄС на практично тих самих умовах, що і країни-члени Союзу, що сприятиме розвитку та розширенню торговельних зв'язків між сторонами.

3. Покращений інвестиційний клімат: за рахунок зниження тарифних бар'єрів та створення сприятливого середовища для бізнесу Україна привабить більше іноземних інвестицій, що позитивно вплине на економічний розвиток країни.

4. Прозорі правила ведення бізнесу: створення чітких та прозорих правил дозволить українським компаніям ефективніше функціонувати, зменшуючи адміністративні бар'єри та підвищуючи ефективність співпраці між сторонами.

5. Збільшення вибору та підвищення безпеки і якості товарів: завдяки доступу до ринку ЄС українські споживачі матимуть доступ до більшого вибору товарів, а також гарантію їх якості та безпеки згідно з європейськими стандартами.

6. Зниження цін для українських споживачів: конкуренція на ринку ЄС може призвести до зниження цін на товари для українських споживачів, що позитивно вплине на їх купівельну спроможність.

7. Доступ до ринків третіх країн: українські підприємства отримають можливість розширювати свою діяльність та експортувати товари до ринків третіх країн, використовуючи прийняті в усьому світі стандарти [8].

Загалом, ці результати вказують на значний позитивний вплив дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС на економічний розвиток та конкурентоспроможність української держави.

Висновки. Таким чином, незважаючи на дію воєнного стану в державі, Україна продовжує взаємовигідну співпрацю в Європейському Союзом у сфері дії зони вільної торгівлі. Адже саме довгострокова стратегія у сфері торгівлі дасть можливість продовжувати поглиблену співпрацю між сторонами у напрямі подальшої успішної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

Запровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом матиме в майбутньому для української сторони такі результати як тісна економічна інтеграція; торговельні умови, аналогічні до умов всередині ЄС; покращення інвестиційного клімату; прозорі правила ведення бізнесу; зниження для українських споживачів цін на товари та доступ до ринків третіх країн. Українська сторона розуміє важливість взаємодії з ЄС і прикладає значні зусилля для продовження та підтримки тих зв'язків, які були налагоджені раніше і покликані сприяти розвитку вітчизняної економіки, незважаючи на ті обставини, в яких перебуває нині українське суспільство.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Комар Н., Уніят А. Регіональні угоди про вільну торгівлю за участю України: можливості та ризики. *Економіка та суспільство*, (26). 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/367/353> <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-36>
2. Кочергіна О.Ю. Сучасний зміст зони вільної торгівлі як невід'ємної категорії інтеграційного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Вип. 1. С. 54–58.
3. Сюта С. Зона вільної України з ЄС: наявні результати та перспективи для регіонального торговельного співробітництва. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2018. № 3. С. 153–165.
4. Ткач Д.І., Казік Т.В., Гнілуша С.І. Порівняльно-правовий аналіз угод про вільну торгівлю з Україною на прикладі ЄС та Канади. *Правничий вісник Університету «КРОК»*, № 35. 2019. С.89–97.
5. Шиманська К.В., Бондарчук В.В. Ефект Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС на вітчизняний імпорт та експорт. *Економіка, управління та адміністрування*, № 2(96), 2021. С. 25–30. [https://doi.org/10.26642/ema-2021-2\(96\)-25-30](https://doi.org/10.26642/ema-2021-2(96)-25-30)
6. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. Представництво України при Європейському Союзі. 15 квітня 2021 року. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes> (дата звернення 21.01.2024)
7. Україна почне перегляд угоди про вільну торгівлю з чотирма країнами ЄАВТ. *Економічна правда*. 27 червня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/06/27/7164549/> (дата звернення 21.01.2024)
8. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. *Національна безпека і оборона*. № 1-2. 2022. 131с.